

SZAKIRODALOM.

A középoktatás története Nagybányán. *Irta Morvay Győző. Vida Aladár m. k. áll. főgymn. igazgató előszavával. Nagybánya, 1896. Molnár Mihály könyvnyomtató intézete.* 8r. XII+312 l. és hat melléklet.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium 1893 június 21-én kelt rendeletében felszólította az összes hazai középiskolák igazgatóit, hogy Magyarország ezredéves főnállásának emlékére az 1895/96. iskolai év folyamán külön kiadványban vagy az iskolai értesítőben örökítsék meg a vezetésük alatt álló intézet történetét.

Az ez által megindított üdvös mozgalom egyik terméke, a nagybányai állami főgimnázium kiadványa, mindjárt czimében elárulja, hogy nem elégedett meg a miniszteri rendeletben kijelölt határokkal: a főgimnázium története helyett az egész nagybányai iskolázás történetének megörökítésével kívánja a nagy nemzeti ünnepet megülni. Az okot erre az intézet igazgatójának előszava Nagybánya sz. kir. bányavárosnak hazánk történetében vitt jelentős kulturális szerepében adja. A nagy munkát aránylag rövid idő alatt, meglepő gazdagságú adatkészlettel, dr. *Morvay Győző* nagybányai főgimnáziumi tanár vitte végbe, kinek nevét t. olvasóink a folyóirat legutóbbi füzetében megjelent dolgozatából ismerik. Ez idézett dolgozata: *Két nagybányai régi könyvtár* épen e munkájának egy bennünket érdeklő fejezetét ismertette meg velünk bővebb terjedelemben, teljes felhasználásával azoknak az adatoknak, melyeket könyvében természetesen csak röviden érintetett.

A XVI. és XVII. században virágzott nagybányai református iskola: a *Schola Rivulina* és az ennek helyére lépő jezsuita gimnázium könyvtárainak története nagy vonásokban már elének tárta a nagybányai középoktatás legrégebb történetét, melynek rendszeres tárgyalása Morvay könyvének történeti szempontból legérdemesebb részét képezi. Felesleges ismétlés volna ennek

adatait a helyütt újból reprodukálnunk. Mikor a jezsuiták uralmának vége szakad, 1773-ban a minoriták veszik kezükben a tanügy vezetését Nagybányán; gimnáziumuk 1789-ben állami kezelésbe megy ugyan át, de 1810-ben már visszakapják, s különböző átalakulási stádiumokban, mint nagygimnázium (1810—1851), négy osztályú algimnázium (1851—68), ismét nagygimnázium (1869—79) s végül mint főgimnázium az övék is marad 1887-ig, a mikor állami szervezetet nyert.

A XVII. és XVIII. századból fent maradt nagybányai könyvtári lajstromok igen kedvező képet nyújtottak a pedagogia azon segédeszközeinek gazdagságáról, melyeket az iskolai és tudományos könyvek képviselnek a közoktatás szolgálatában. Az iskolázás újabb történetének adatai, sajnos, már nem tartalmazznak ily kedvező tudósításokat. A minoriták gimnáziumának könyvtáráról 1813-ból birjuk az első katalogust. A könyvtárban ekkor mindössze 86 munka volt: 44 latin, 39 német, 2 magyar (!) és 1 francia; legnagyobb részt pedagogiai művek és klasszikusok. Egy 1816-ik évi helytartótanácsi rendelet a könyvtár gyarapítását a bányakincstár és a város köteleességévé tette. A könyvtári ügy azonban az egész században nagyon lassan haladt előre. 1849-ben még mindig nincs az intézetnek szóra érdemes könyvtára. A gyarapítás 1867 óta történt rendszeresebben. 1887-ben a minoriták 2380 művet (2949 kötetben) adták át az államnak. A következő években megejtett selejtezés után azonban már csak 919 mű (1258 kötetben) maradt a főgimnázium könyvtárában. 1895 végén a tanári könyvtár 1908 munkából áll. Van azonkívül a tanuló ifjuságnak is könyvtára, mely az 1894/95-iki iskolai év végén 1173 művet foglalt magában.

Morvay könyvének további adataiból azok érdekelnek minket közelebbről, melyek a közoktatás terén működött egyének irodalmi munkásságáról szólnak. A legrégebb irodalmat Ujfalvi Imre (1589), Nánási István (1670), Buzinkay Mihály (1671), Szathmáry Pap János (1699) képviselik Nagybányán; a jezsuiták sorában ott találjuk két nagy történetírónk: Katona és Kaprinai, Kalatay Ferencz (II. József gyóntatója, a későbbi váradi püspök) és a híres költő Baróti Szabó Dávid neveit, kik hosszabb-rövidebb ideig tanítottak Nagybányán. Itt működött egy évig (1790-ben) Szentjóni Szabó László is. A minorita rendű tanárok közül 19-en művelték különböző irányban az irodalmat. Úgy ezek, mint az állami vezetés ideje óta alkalmazott tanérok munkásságának repertóriumuma sok fontos adatot örökít meg a hazai közoktatásügy és irodalom története számára, melynek a nagybányai főgimnázium milleniumi kiadványa kétségkívül hasznos forrásai közé fog tartozni.

D. Gy.